

Ben Szira kanonikus volta a Jeruzsálemi és Babilóniai Talmudban, illetve a korai palesztinai rabbinikus forrásokban

FEHÉR SÁNDOR
OR-ZSE

Előadásomban arra keresem a választ, hogy a korai rabbinikus irodalom (úgy mint a Jeruzsálemi és Babilóniai Talmud, a Toszefta, a Berésit Rabba, a Vájikrá Rabba stb.) Ben Szira-idézeteiből milyen következtetéseket vonhatunk le a mű kanonikus elfogadottságára vonatkozóan. Ben Szira könyve ugyanis az egyetlen olyan nem kanonikus mű, amelyre számos konkrét (nevesített vagy nem nevesített) hivatkozás történik a talmudi szövegekben.

Ben Szira kanonikussága megítélésének a szempontjai közül elsőként a mű származási idejére vonatkozó érvelésekre mutatok rá a korai zsidó irodalomban, miszerint a próféta korszak után keletkezett vallásos szövegek már kevésbé szentek vagy hitelesek: azaz nem lehetnek kanonikusak. A másik kibontakozó szempont, amire rámutatok, teológiai: Josephus szavaival élve a zsidóság szent könyveiben „nincs ellentmondás”. Ezen harmonizációs, ellentmondásmentességet megkövetelő érvelés szerepel a Talmud sorai között.

A szakirodalom általánosságban elfogadja azt a tézist, hogy ha valahol szerepel a „meg van írva” kifejezés, az a következő idézet kanonikus eredetét mutatja. Ám a konkrét idézési szokásban, felvetésem szerint, élesen elkülönül egymástól a „meg van írva” kifejezés (ami mindig a kanonikus írásokra utal) a „meg van írva Ben Szira könyvében” formától, ami a rabbinikus szerző szándéka szerint nem jelenti a mű kanonikus voltának elfogadását.

Kutatásaim alapján Ben Szira idézési gyakorlatában térben és időben egy hullámzó folyamat figyelhetünk meg. A 3. század végéig Palesztina területén (a korai rabbinikus forrásokban és a Jeruzsálemi Talmudban) Ben Sziráat bár ismerték és valamennyire idézték is, mégsem fogadták el kanonikusnak. Ezt követően, a 4-ik századtól Ben Szira – főleg szír keresztény hatásra – hirtelen sokkal nagyobb körben vált ismertté, és ezzel együtt a zsidóságon belül is egyre elfogadottabbá vált. Rav Jozsef (4. sz.) révén a Babiloni Talmudban hirtelen megszaporodnak a Ben Szira-idézetek, bár Rav Jozsef külön kihangsúlyozza, hogy a mű maga nem kanonikus. Rav Abaje (4. sz.) szintén érvel a nem kanonikusság bemutatására, míg a vele vitázók Ben Szira idézett gondolatainak a Tanach-beli és a rabbinikus hagyományokkal való harmonizációjára keresnek érveket. A vita végére Abaje egy olyan érvet talál, amire már nem lesz felelet – a hallgatás a korabeli szokások szerint is a beleegyezés egyértelmű jele. A 4-ik század végén történik még egy hivatkozás Ben Szirára a Babiloni Talmudban, ahol – egyedüli példaként – mint Írásokat (*ketuvim*) említik a könyvet. Ennek az oka lehet egy kanonizációval kapcsolatos elbizonytalanodás is. Mindenesetre a Babiloni Talmud 5–6. századi kánonlistájának végeredménye közismert: a könyv nem kanonikus.